

5RE340 REGIONÁLNÍ A URBÁNNÍ POLITIKA

Prof. RNDr. René Wokoun, CSc.

Téma přednášky:

Nezávislé hodnocení Strategie regionálního rozvoje ČR, jejích přínosů
a dopadů do rozvoje regionů v ČR

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020

Přednáška a seminář

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR 2014–2020

Význam a kontext strategie

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je základním koncepčním dokumentem v oblasti regionálního rozvoje.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 podle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje **formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje**, poskytuje potřebná východiska a stanovuje rozvojové cíle a zásady pro vypracování regionálních programů rozvoje.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 staví na předchozí Strategii regionálního rozvoje ČR 2007 – 2013. Opírá se o dokumenty na národní a evropské úrovni.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 **je nástrojem realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj.**

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 **propojuje odvětvová hlediska (téma a priority) s územními aspekty.**

Z časového hlediska jde o střednědobý dokument, jenž obsahuje dlouhodobý pohled na regionální rozvoj ČR (dlouhodobá vize) i krátkodobé realizační kroky.

Ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je:

- **kladen důraz na koordinační roli regionální politiky,**
- zohlednění nových faktorů působících na regionální rozvoj (demografické změny, územní soudržnost, energetika, integrované přístupy, dostupnost služeb apod.),
- využití širšího spektra rozvojových nástrojů,
- zapojení všech relevantních aktérů regionálního rozvoje.

Věcný obsah Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 vychází z funkcí regionální politiky (růstová – podpora využití potenciálu jednotlivých území, disparitní – řešení dlouhodobé regionální nerovnováhy, preventivní – předcházení rizikům budoucího vývoje) a je podřízen potřebám návrhové části.

Ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014–2020 jsou **posíleny implementační mechanismy**.

Kategorizace klíčových aktérů na jednotlivých prostorových úrovních, specifikace vazeb mezi aktéry a stanovení jejich rolí při naplňování Strategie podporuje reálné efekty. Systém monitoringu a průběžného vyhodnocování plnění umožňuje reagovat na změny situace.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je mnohem více zaměřena oproti letům minulým na řešení specifik funkčních území, které vyžadují provázané intervence zohledňující komplexnost problémů, se kterými se daná území musí potýkat. V souladu s Územní agendou Evropa 2020 se jedná i o promítnutí tzv. place - based approach (přístup založený na identifikaci a uspokojování místních potřeb).

Tady je třeba uvést, že **specifika sídelní struktury České republiky** však **neumožňují využití jednoduchých vzorců**, což naštěstí Strategie reflektuje:

- kromě socioekonomických faktorů hraje důležitou roli i propojenost jednotlivých municipalit mezi sebou i vzdálenosti k větší centrům,
- geografické podmínky a další faktory.

První významnou změnou oproti minulosti je skutečnost, že Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je **postavena na nové typologii území ČR**, která rozděluje **podle socioekonomických ukazatelů a polohového potenciálu území České republiky** do třech typů:

- 1) rozvojová** (dále členěna do třech podtypů),
- 2) stabilizovaná,**
- 3) periferní území.**

V těchto typech pak navrhuje Strategie specifické, tematické zaměření podpor, jež mají více zohledňovat územní potřeby a zároveň plnit hlavní cíle regionální politiky v České republice.

Kromě typologie území ČR jsou ale prostřednictvím Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 vymezeny podle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, i **státem podporované regiony**, které procházejí napříč jednotlivými typy území.

Druhou významnou změnou koncepce Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je **opuštění standardního tematického členění dle tradičního sektorového pohledu.**

Analýza, návrhová část i část implementační je členěna do prioritních oblastí, které vychází jednak z konceptu udržitelného rozvoje a jednak z návazností na evropské strategické dokumenty:

- První prioritní oblast - **regionální konkurenceschopnost** (vychází z ekonomického pilíře) je zaměřena na území s dostatečným potenciálem na realizaci stanovených cílů a zahrnuje klíčová témata inovací, spolupráce podnikatelského sektoru s výzkumnými a vývojovými pracovišti, zvýšení kvality vysokoškolského vzdělávání, flexibility pracovního trhu reagujícího na místní potřeby a v neposlední řadě téma dostatečné a kvalitní infrastruktury dopravní i technické, která je základní podmínkou pro rozvoj konkurenceschopnosti daného území.

- Druhá prioritní oblast **územní soudržnost** (vychází ze sociálního pilíře) má především pomoci zmírňovat sociální disparity v území a mezi hlavní témata patří infrastruktura veřejných služeb, podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva, částečně pak kultura, cestovní ruch a bydlení a v periferních územích také podpora lokální ekonomiky.
- Třetí prioritní oblast **environmentální udržitelnost** (vychází z environmentálního pilíře) už ze svého názvu představuje v širších souvislostech témata, která mají přispět ke zlepšení životního prostředí a života obyvatel v něm a soustřeďuje se především na odstraňování ekologických zátěží, omezování vlivu dopravy na krajinu, lepší hospodaření s přírodními zdroji a využívání moderních technologií ve vodním i odpadovém hospodářství. Rovněž nepomíjí ani prevenci a případnou likvidaci škod při živelních pohromách.
- Čtvrtou prioritní oblastí je **veřejná správa**, jež musí vytvářet legislativní i administrativní základnu a naplňovat podporu pro realizaci všech výše jmenovaných témat.

Lze v podstatě konstatovat, že prioritní oblasti jsou Strategii regionálního rozvoje ČR 2014–2020 na rozdíl od členění pilířů udržitelného rozvoje mnohem více vzájemně provázané a mnohá témata se objevují i ve více prioritních oblastech, a to v odlišném územním vymezení a rovněž s jiným obsahovým zaměřením nebo důrazem (např. trh práce, vzdělávání, infrastruktura a další).

Analytická část Strategie se stala výchozím podkladem pro formulování zásad regionální politiky a zejména pro stanovení jejích priorit, opatření a nástrojů na období 2014-2020. Analytická část Strategie byla aktualizována v návaznosti na tehdejší podmínky regionálního rozvoje (cca období let 2010 – 2012).

Problémy analýzy:

- Analýza vycházela z podkladů tehdy získaných v rámci hodnocení dopadů předminulého a minulého programového období na rozvoj jednotlivých územních celků, průběžného monitoringu - socioekonomických ukazatelů a zhodnocení výsledků Sčítání domů, lidu a bytů v roce 2011.
- Kde to bylo účelné, čerpala z ostatních koncepčních dokumentů na národní úrovni, které byly k termínu zpracování Strategie k dispozici. Značná část rezortních koncepcí ale hodnotila situaci a plánoval činnosti za ČR jako celek, bez hlubší reflexe regionálních rozdílů.
- Referenční úroveň hodnocení byla dána možností územní identifikace datové základny a rozsahem sledovaných dat v jednotlivých tematických oblastech. To byl nejen z hlediska možností hodnocení tehdejšího aktuálního stavu, ale i metodické kompatibility hodnocení v časových řadách trochu problém.
- Základní hodnocení zejména pro potřeby komparace byla provedena v úrovni krajů. Sloužila jako podklad pro srovnávání územních celků v rámci České republiky (NUTS III) a také pro mezinárodní srovnání (NUTS II, která jsou skladebně tvořeny z jednotek NUTS III).
- Tam, kde to bylo možné, byla vybraná část dat hodnocena do úrovně ORP, nebo obcí. Územní detail umožňoval lépe analyzovat probíhající procesy hospodářského a sociálního rozvoje, identifikovat disparity a jejich vývoj z hlediska regionální konkurenceschopnosti, soudržnosti a environmentální udržitelnosti.

Ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014–2020 byly zhodnoceny vývojové tendence následujících faktorů regionálního rozvoje:

1) **Faktory regionální konkurenceschopnosti**

- Ekonomická výkonnost krajů a její vývoj
 - Lidské zdroje
 - Odvětvová struktura
 - Přímé zahraniční investice
 - Doprava
 - Inovace a technologie
 - Veřejná správa
-

Hodnocení faktorů regionální konkurenceschopnosti se opíralo o metodiku Evropské komise, která ji použila při zpracování 5. zprávy o hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Toto hodnocení bylo provedeno na úrovni krajů a z důvodů vyjádření větší plasticity regionální diferenciaci bylo doplněno i o hodnocení konkurenceschopnosti v úrovni ORP.

Je třeba velmi kriticky poznamenat, že z hlediska metodického a míry objektivity, přes snahu autorů Strategie a MMR ČR dodržet vzájemnou datovou kompatibilitu pokud jde o základní atributy konkurenceschopnosti, je hodnocení kraje provedené ve struktuře ORP zatíženo pravděpodobně větší chybou, než hodnocení použité pro srovnání konkurenceschopnosti mezi kraji. I přes tyto výhrady do určité míry relativně dobře charakterizuje diferenciaci krajů na úrovni ORP a mohli je tedy autoři použít jako podklad pro rozhodování při přípravě strategických dokumentů pro účely strategického řízení rozvoje území.

Další analyzované oblasti ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014–2020:

OBYVATELSTVO

BYDLENÍ

TRH PRÁCE

ŠKOLSTVÍ

ZDRAVOTNICTVÍ

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

KULTURA

SOCIÁLNÍ EXKLUZE

Zvláštní pozornost byla ve Strategii věnována Regionálním disparitám, a to v pojetí územní soudržnosti.

Enviromentální udržitelnost byla ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014–2020 důležitou součástí a měla následující kapitoly:

- VÝVOJ A STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
- STAV JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Regionální disparity v environmentální udržitelnosti byly důležitým tématem Strategie.

Veřejná správa tvoří významnou součást analytické části Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020.

Nezbytnou součástí Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je vyhodnocení systému podpory regionálního rozvoje a plnění cílů SRR 2007- 2013, tedy předcházejícího dokumentu.

Podpora regionálního rozvoje a plnění jednotlivých cílů SRR 2007-2013 byla veřejnou správou zajišťována v jednotlivých správních úrovních (státní, krajská) prostřednictvím podpůrných programů. V zásadě šlo o víceleté operační programy financované s podporou EU a národní programy ČR financované v rámci programové podpory státu, nebo v rámci programové podpory jednotlivých krajů.

Důležitou součástí Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 bylo rovněž zpracovat aktualizovanou nebo novou **Typologii regionů**.

Cílem použité typologie pro potřeby Strategie bylo identifikovat rozdíly mezi jednotlivými regiony, dále příčiny této diferenciaci a z pohledu nežádoucích disparit orientovat regionální politiku na řešení konkrétních typů regionů.

Typologie byla provedena ve dvou úrovních a to v úrovni základní typologie, která souhrnně hodnotí rozvoj regionů z hlediska hospodářské výkonnosti regionů, socioekonomického vývoje, geografické polohy a dynamiky rozvoje. Pomocí použité typologie bylo vymezeno území České republiky z pohledu synergie celé řady faktorů na **území rozvojová, stabilizovaná a periferní**.

Dále byla v souladu s příslušnými ustanoveními zákona 248/2000 Sb., zákona o podpoře regionálního rozvoje, tj. problémově orientovaných hodnocení tato typologie doplněna o **státem podporované regiony**. Tato typologie musela být provedena, protože ji vyžaduje příslušný zákon:

1) HOSPODÁŘSKY PROBLÉMOVÉ REGIONY

2) OSTATNÍ REGIONY

Do kategorie „ostatních regionů“ byly zahrnuty:

a) Sociálně znevýhodněné oblasti

b) Současné a bývalé vojenské újezdy

Regionální rozvoj v ČR je od jejího členství v EU výrazně ovlivňován faktory vztahujícími se ke strategickým a rozvojovým cílům Unie a jejím politikám, zejména pak kohezní politice. Příslušné vlivy se pak plně uplatnily v programovém období 2007-2013. Jejich teritoriální průmět z hlediska očekávaných pozitivních efektů však není jednoznačný.

Na jedné straně orientace kohezní politiky EU na Cíl konvergence, určený pro ekonomicky nejslabší regiony umožnila ČR zařadit mezi regiony tohoto cíle 7 z 8 regionů soudržnosti a tím na jejich rozvoj získat prostředky v řádu několika set mld. Kč.

Na druhé straně věcné zaměření priorit kohezní politiky bylo z nemalé části vázáno na plnění cílů Lisabonské strategie EU 2010 (zejména růst konkurenceschopnosti v celosvětovém měřítku, masivní podpora vědy a výzkumu, zavádění technologií a inovací vyšších řádů, rozsáhlé investice do lidských zdrojů), pro jejichž naplňování existovaly příležitosti a výhodnější předpoklady pouze v omezené míře, a to lokálně, částečně v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji a na území hlavního města Prahy.

Povinné zaměření větší části alokace strukturálních fondů a Kohezního fondu na plnění cílů Lisabonské strategie přineslo nejen problémy s realizací příslušných operačních programů (např. OP Věda a výzkum pro inovace, OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost), ale i prostorově nevyváženou alokaci intervencí mezi centra regionálního rozvoje a ostatní území.

Pokud jde o další politiky EU uplatňované i na území ČR, jednoznačně pozitivní dopady na venkovský prostor má politika podpory zemědělství a venkova a pro většinu území státu z hlediska napojení na evropskou infrastrukturu politika transevropských sítí.

V regionech s výraznější pozicí rybářství v ekonomické struktuře (zejména v Jihočeském kraji) se pozitivně projevují opatření evropské rybářské politiky.

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 – NÁVRHOVÁ ČÁST

Dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR

Strategie je zásadním koncepčním dokumentem, který formuluje přístupy k rozvoji regionů ČR, vytváří základ regionální politiky ČR a směřuje územní zaměření ostatních rozvojových politik na období 2014–2020.

Pro rozvoj regionů a dosažení cílů Strategie bylo nezbytné koncipovat rozvojové činnosti v delším časovém horizontu. Představa o dlouhodobém směřování rozvoje byla zformulována ve vizi regionálního rozvoje ČR.

Dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR zahrnuje období realizace dvou sedmiletých střednědobých strategií regionálního rozvoje EU, které svými cíli směřují k dosažení této vize.

Dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR:

Česká republika chce být v dlouhodobém horizontu :

- zemí konkurenceschopnou, využívající kvalitní lidské zdroje a vzdělávací, výzkumnou a inovační infrastrukturu pro rozvoj znalostní ekonomiky;
- zemí využívající svoji geografickou polohu k prohloubení vazeb a spolupráce ve středoevropském prostoru;
- zemí rozvíjející udržitelným způsobem pozitivní specifika jednotlivých regionů a podporující jejich vnitřní hospodářskou, sociální a environmentální soudržnost;
- zemí s funkčními vazbami mezi venkovskými a městskými oblastmi, chránící své přírodní, krajinné a kulturní hodnoty a vhodně využívající jejich potenciál. Dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR zahrnuje období realizace dvou sedmiletých střednědobých strategií regionálního rozvoje, které svými cíli budou směřovat k dosažení této vize. Hlavní

Hlavní důraz dlouhodobé vize Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 je kladen na **rozvoj regionální konkurenceschopnosti** (založené na využití vědeckotechnických, sociálně-ekonomických, kulturních a přírodních předpokladů regionů) a **zajištění územní soudržnosti** při **respektování environmentální udržitelnosti**.

Současně s tím nezbytně reflektuje **hlavní sociální vývojové tendence** (stárnutí obyvatel, sociální vyloučení, trendy demografického vývoje, změny životního stylu apod.) a **globální výzvy** (ekonomické i environmentální).

Cíle a priority regionální politiky ČR na období 2014–2020 stanovené ve Strategii regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 :

GLOBÁLNÍ CÍL:

zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území České republiky se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí, přispět ke snižování regionálních rozdílů a zároveň umožnit využití místního potenciálu pro posílení konkurenceschopnosti jednotlivých územně správních celků (územních jednotek). Globální cíl je rozveden ve čtyřech základních cílech (hierarchicky rovnocenných) regionální politiky korespondujících s prioritními oblastmi SRR.

Základní cíle Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 :

Cíl 1: Podpořit zvyšování konkurenceschopnosti a využití ekonomického potenciálu regionů (růstový cíl)

Cíl 2: Zmírnit prohlubování negativních regionálních rozdílů (vyrovnávací cíl)

Cíl 3: Posílit environmentální udržitelnost (preventivní cíl)

Cíl 4: Optimalizovat institucionální rámec pro rozvoj regionů (institucionální cíl)

Typologie regionů pro účely programové podpory :

Smyslem typologie bylo reflektovat diferencované podmínky rozvoje území při přípravě a realizaci programové podpory. Ve vazbě na typologii regionů byly navrhovány hlavní priority, opatření a směřování finančních prostředků v oblasti regionálního rozvoje ČR. Typologie představuje doporučení pro ústřední orgány státní správy a vyšší územně samosprávné celky pro průměty územně diferencovaného přístupu k programům v jejich působnosti z hlediska podmínek a postavení regionů ČR. Pro tyto účely byla typologie stanovena následujícím způsobem: a) základní typologie území člení území celého státu a prioritně slouží pro účely strategického řízení rozvoje území, přípravu a realizaci programových dokumentů a uplatnění finančních i ostatních nástrojů v rámci národních programů i finanční pomoci Evropské unie. b) státem podporované regiony jsou navrženy ve smyslu § 4 odst. 2 zákona o podpoře regionálního rozvoje a to v kategoriích:

- ❖ hospodářsky problémové regiony,
- ❖ dále v kategorii ostatních regionů:
 - sociálně znevýhodněné oblasti
 - vojenské újezdy a jejich bezprostřední okolí (stávající a zrušené po roce 1989)

Základní typologie území Člení Českou republiku na tři základní typy území z hlediska hodnocení rozvojového potenciálu a jejich postavení v sídelní struktuře:

- 1) rozvojová
 - 2) stabilizovaná
 - 3) periferní
-
- A decorative graphic consisting of several parallel white lines of varying lengths, slanted upwards from left to right, located in the bottom right corner of the slide.

Prioritní oblasti a priority regionální politiky ČR na období 2014–2020 :

Prioritní oblast 1 - **Regionální konkurenceschopnost**

Priorita 1: Využití potenciálu rozvojových území Priorita 2: Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu

Prioritní oblast 2 - **Územní soudržnost**

Priorita 3: Zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území Priorita 4: Vyvážený rozvoj stabilizovaných území Priorita 5: Oživení periferních území

Prioritní oblast 3 - **Environmentální udržitelnost**

Priorita 6: Ochrana a udržitelné využívání zdrojů v regionech Priorita 7: Ochrana přírody a krajiny, kvalitní a bezpečné prostředí pro život

Prioritní oblast 4 - **Veřejná správa a spolupráce**

Priorita 8: Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů Priorita 9: Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni

Vazba priorit Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 na národní rozvojové priority ČR byla v podstatě stanovena platnými národními dokumenty, které zásadním způsobem měly ovlivnit budoucí architekturu programů financovaných z fondů Společného strategického rámce :

„Národní rozvojové priority ČR pro budoucí kohezní politiku po roce 2013“ a

„Národní program reforem ČR“ (NPR).

Můžeme tedy konstatovat, že z hlediska metodického přístupu ke strategickému plánování regionálního rozvoje v ČR představuje Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 klíčový rozvojový dokument, který je plně kompatibilní s Národním programem reforem a tematickými cíli fondů EU.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 zahrnuje cíle a priority rozvoje území v komplexním měřítku, s předpokladem financování nejen z fondů EU, případně dalších finančních nástrojů EU, ale i z národních, krajských či privátních zdrojů.

IMPLEMENTAČNÍ ČÁST Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020

Úkolem implementační části Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je nastavit systém realizace regionálního rozvoje na centrální/sektorové i regionální úrovni. Implementační část SRR je rozpracována po stránce instrumentální (nástrojové), institucionální a zdrojové v rovině řídicí i koordinační. Zahrnuje i systém monitoringu plnění cílů, priorit a opatření SRR a vyhodnocování jejich regionálních dopadů určující o rozhodování v oblasti regionálního rozvoje.

Z instrumentálního hlediska se realizují cíle, priority a navržená opatření SRR prostřednictvím:

- řízení a koordinace územní dimenze a jejího začlenění do příslušných odvětvových strategií s důrazem na specifické regionální potřeby či rozdíly (jde zejména o rozpracování adekvátní územní dimenze v odvětvových politikách s důrazem na oblasti a témata důležitá pro podporu regionálního rozvoje);
- rozvojových programů financovaných z ESIF;
- programu/ů podpory regionálního rozvoje (viz § 6 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů);
- programů rozvoje územního obvodu krajů;
- legislativních i nelegislativních nástrojů a opatření přijímaných v působnosti ústředních i územních správních úřadů.

Implementační systém podpory regionálního rozvoje je nastaven z pohledu:

- 1) vzájemných vazeb a souvislostí regionální politiky a politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti (dále jen „HSÚS“);
- 2) územní dimenze podpůrných nástrojů politiky HSÚS;
- 3) specifických přístupů regionální politiky (orientace na státem podporované regiony a integrované přístupy k rozvoji území);
- 4) institucionálního zabezpečení - rolí hlavních aktérů;
- 5) struktury realizace SRR;
- 6) podpůrných nástrojů a mechanismů SRR;
- 7) systému monitoringu a vyhodnocování.

Územní dimenze

Nastavení regionální politiky ČR a politiky HSÚS (Hospodářské, sociální a územní soudržnosti) po roce 2013 klade při programování zvláštní důraz na územní dimenzi / regionální hledisko s cílem věcně a zejména územně koncentrovat finanční prostředky u realizovaných intervencí.

Ve vztahu k urbánní problematice jde pak o zvýšení role měst v implementačním systému (např. delegování některých činností a pravomocí řídicího orgánu na města, posilování partnerství a strategického plánování, integrovaných přístupů).

Druhou rovinou pak je zvýšený důraz na podporu uspokojování rozvojových potřeb na subregionální a místní úrovni. Výše uvedené se promítá do implementace Strategie, která bude uplatňovat územní dimenzi, jejímž cílem je realizovat priority a opatření u většiny programů financovaných z fondů EU s ohledem na regionální diferenciaci a docílit tak efektivnější podpory konkurenceschopnosti, řešení sociálních a environmentálních aspektů.

V kontextu regionů ČR jde zejména o řešení prohlubujících se regionálních rozdílů v ekonomické a sociální výkonnosti krajů resp. okresů a územních obvodů obcí, ve kterých se následně koncentrují disparity s negativními projevy zejména v míře nezaměstnanosti, snížení ekonomické a životní úrovně a sociální situaci obyvatel.

Zmíněné diferencované promítnutí územní dimenze se odehrává nejen na úrovni regionů NUTS II a NUTS III, ale i ve státem podporovaných regionech a dále na úrovni lokální a také ve vazbách město – venkov.

Na územní dimenzi lze nahlížet následujícím způsobem, který zohledňuje přístupy:

1. ÚZEMNÍ,
 2. INTEGROVANÝ,
 3. TEMATICKÝ.
-
- A decorative graphic consisting of several parallel white lines of varying lengths, slanted upwards from left to right, located in the bottom right corner of the slide.

1. ÚZEMNÍ PŘÍSTUP

Při určování územního přístupu se vychází z typologie území definované v návrhové části SRR, která vymezila následující základní typy území charakterizované různými socio-ekonomickými ukazateli. Jde o:

1) Rozvojová území

- Metropolitní oblasti
- Regionální sídelní aglomerace
- Regionální centra a jejich zázemí

2) Stabilizovaná území

3) Periferní území

2. INTEGROVANÉ PŘÍSTUPY NA REGIONÁLNÍ ÚROVNI

Integrované přístupy na regionální úrovni představují z pohledu regionálního rozvoje zvláštní nástroj pro uplatnění územní dimenze. Jejich přínosem je zejména dosažení vyšší kvality strategického plánování, řízení a efektivnější (zesilující a synergický efekt) vynakládání finančních prostředků. Zároveň představují z pohledu EU silně prosazovaný způsob implementace fondů EU v rozvoji regionů, měst a obcí.

Základním principem uplatnění integrovaných přístupů je věcná (vhodně a logicky provázané a potřebné tematické/sektorové intervence), územní (realizace intervencí ve vhodném, geograficky a ekonomicky spojeném území) a časová (realisticky připravený harmonogram a časové a věcné sladění předpokládaných intervencí) provázanost intervencí realizovaná na základě kvalitní strategie rozvoje území. Důležitým aspektem strategie rozvoje území není množství a obsahová šíře v nich uvedených a následně realizovaných projektů, ale splnění jejich předem definovaných cílů, tzn. celkový výsledek odpovídající potřebám daného území.

V pojetí regionálního rozvoje zahrnují integrované přístupy:

1. Územní rozvoj - Integrované územní investice (dále jen „ITI“ – Integrated Territorial Investments) – Integrované územní investice budou zřízeny v případech, ve kterých urbánní či jiná územní strategie vyžaduje integrovaný přístup. V tomto případě budou investice možné z více než jedné prioritní osy OP a případně z více než jednoho fondu. Investice budou muset být označeny v operačním programu. K řízení integrovaných územních investic může být určen speciální zprostředkující subjekt, včetně samosprávy. Ve smyslu návrhu obecného nařízení bude vládou ČR (SRR) stanoven seznam měst, či jiných území, ve kterých by měl být tento nástroj využit (dle návrhu SRR Metropolitní oblasti). Tento dokument v návaznosti na přípravu také navrhne orientační roční přiděl podpory na tato opatření (Článek 7 Udržitelný rozvoj měst, EFRR). Návrh specifického nařízení o EFRR v čl. 7 ukládá alokovat minimálně 5 procent prostředků EFRR na národní úrovni na témata udržitelného rozvoje měst. Prostředky by měly být delegovány městům k implementaci prostřednictvím nástroje integrovaného územního rozvoje. Dle čl. 9 může z podnětu Evropské komise EFRR podporovat inovační opatření v oblasti udržitelného rozvoje měst, a to až do limitu ve výši 0,2 % celkového ročního přidělu z EFRR. Jedná se o studie a pilotní projekty za účelem určování nebo testování nových řešení problémů týkajících se udržitelného rozvoje měst.

2. Integrované plány rozvoje území (dále jen „IPRÚ“) – jsou integrované strategické dokumenty analyzující vymezené území, popisující konkrétní problémy a potřeby vymezeného území, cíle a priority z nich vycházející a vzájemně provázané investiční záměry, kterými bude navržených cílů dosaženo. IPRÚ je dokumentem výrazně zaměřeným na dosažení konkrétních výsledků. Jeho financování je postaveno na zdrojích fondů EU, ale je nezbytné doplnění i zdrojů vlastních a privátních. IPRÚ umožňuje také zapojení dalších finančních či úvěrových nástrojů.

3. *Komunitně vedený místní rozvoj* (dále jen „CLLD“ – Community-led Local Development) – MAS – Tento nástroj vychází ze současné podoby aplikace metody LEADER, která je podpořena z Evropského fondu pro zemědělství a rozvoj venkova. CLLD je nástroj určený pro konkrétní území, na něž se váže jeden či více tematických cílů fondů EU. Místní rozvoj vedený komunitou může být financován z více fondů a je zacílen územní rozvoj.

4. Společný akční plán (dále jen „JAP“ – Joint Action Plan) – Společný akční plán je určen pro příjemce (veřejný subjekt) se skupinou projektů z jednoho nebo více OP. Minimální objem je 10 mil. EUR nebo 20 procent z OP podle toho, která částka je menší. Návrh zatím vylučuje investiční činnost a je tak určen především pro aktivity ESF. V podmínkách České republiky nebude primárně patřit mezi nástroje s územní dimenzí.

Česká i evropská regionální politika věnuje významnou pozornost řešení venkovských a městských území a lokalit nejvíce postižených chudobou respektive na řešení potřeb cílových skupin s nejvyšším rizikem diskriminace nebo vyloučení, se zvláštním zřetelem na marginalizované skupiny obyvatel.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020 právě podporuje vytvoření speciálních územních nástrojů pro řešení vybraných a lokalizovaných problémů jak ve venkovském, tak i v urbanizovaném území. Jedná se o zformování lokálních rozvojových strategií na úrovni obcí a měst či jejich částí (městské části, či územně specifické části obce, města) s cílem aktivizace místních aktérů pro zlepšení kvality života lokality, předcházení nežádoucím sociálním jevům, zvýšení přitažlivosti lokality, území pro obyvatele, zajištění chybějící vybavenosti.

Je v podstatě zřejmé, že aktivity se soustřeďují především na život v oblastech, kde se koncentruje nízkopříjmové obyvatelstvo, již vyloučené lokalit, či lokality ohrožené vyloučením s nerozvinutou či zastaralou občanskou infrastrukturou, vybaveností, nekvalitním veřejným prostorem apod.

3. TEMATICKÝ PŘÍSTUP

Tematický přístup byl pak konkrétně uplatněn v rámci struktury Operačních programů, a to:

- 1) Definováním konkrétní (prioritní) osy, investiční priority a popisu /obsahové zaměření/ podporovaných opatření, ve kterých bude aplikován územní přístup – tj. realizace intervencí/akcí pouze ve vybraných typech území.
- 2) Definováním konkrétní (prioritní) osy, investiční priority a popisu /obsahové zaměření/ podporovaných opatření, ve kterých bude aplikován územní přístup – tj. realizace intervencí/akcí určitým dopředu stanoveným procentním podílem pro vybrané typy území na celkovém územním zaměření.
- 3) Stanovením příspěvku k integrovanému přístupu – určení nástrojů a mechanismů (popřípadě objemu finančních zdrojů) na celostátní a regionální úrovni, které zajistí koordinaci mezi fondy EU a dalšími (finančními) nástroji. Jinými slovy stanovení podílu finančních prostředků OP/prioritní osy/ priority/opatření, jež budou prostřednictvím specifických výzev zaměřeny na projekty naplňující integrované strategie.
- 4) Zastoupením regionálních aktérů mezi hlavní cílové skupiny nebo mezi příjemce podpory – možnosti zastoupení (např. v monitorovacím výboru, v modelu řízení, v němž ÚSC plní roli zprostředkujícího subjektu), částečné zastoupení (v paritě odpovídající podílu potenciálních uživatelů zdrojů programu nebo povaze a intenzitě územních dopadů realizace akcí).
- 5) Modifikací hodnotících kritérií – např. specifikací územní dimenze jako jednoho z hodnotících kritérií pro výběr konkrétních projektů, případně další specifikace požadavků pro podmínky a postavení regionálních aktérů.

Institucionální zabezpečení

Role hlavních aktérů zabezpečujících Strategii regionálního rozvoje ČR 2014-2020

Hlavním, zásadním aktérem je Ministerstvo pro místní rozvoj

Institucionální a organizační zabezpečení realizace Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020 a regionální politiky je rámcově vymezeno zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Tuto pozici naplňuje zejména prostřednictvím:

- návrhů legislativních opatření, přípravou a realizací strategických a dalších dokumentů sledujících naplňování cílů regionální politiky
- programováním a implementací rozvojových aktivit na národní úrovni
- koordinací rozvojových aktivit se sektorovým zaměřením, které mají významné regionální dopady
- vyhodnocováním regionálních dopadů realizace rozvojových aktivit prostřednictvím monitorovacích a hodnotících mechanismů.

Ostatní ministerstva

Podpora regionálního rozvoje má průřezový charakter. Většina ministerstev se svými nástroji dotýká problematiky regionálního rozvoje a působí na rozvoj jednotlivých územních celků.

Kraje

Samosprávné orgány krajů jsou základním článkem politiky regionálního rozvoje na krajské úrovni.

Obce

Úlohou obecní úrovně je koncepční a výkonná činnost samosprávných orgánů obcí v oblasti místního rozvoje, jejich iniciační činnost v oblasti řešení nadmístních problémů a participace na přípravě a realizaci regionálních programů či programu územního obvodu kraje. Obec rovněž podporuje rozvoj například podnikatelských aktivit (technická a investiční příprava pro investory) a spolu se sousedními obcemi a jinými právnickými osobami se podílí na realizaci rozvojových programů, společných více obcím.

Zapojení Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) do realizace Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020

Vzhledem k provázanosti regionální politiky s politikou Hospodářské, sociální a územní soudržnosti a k návaznostem Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020 na podpůrné nástroje fondů EU je fakticky klíčová úloha orgánů, výborů a subjektů, které se podílejí na realizaci politiky HSÚS v kontextu regionálního rozvoje.

Nástroje a mechanismy podpory realizace Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020

Nástroje a mechanismy pro realizaci Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020 lze obecně pro jednotlivé úrovně veřejné správy rozdělit na programové/koncepční dokumenty, rozvojové programy, specifické přístupy a mechanismy:

- ▶ administrativní a legislativní nástroje představující základní rámec pro fungování podpory regionálního rozvoje,
- ▶ vymezení státem podporovaných regionů (dle zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje ve znění pozdějších předpisů),
- ▶ řízení regionální dimenze o koordinaci, usměrňování a řízení rozvojových aktivit v oblasti regionálního rozvoje napříč sektorovými politikami, o využití integrovaných přístupů pro podporu regionálního rozvoje,
- ▶ institucionální a další nástroje posilující předpoklady pro společnou realizaci rozvojových aktivit a pro provázané řešení problémů rozvoje regionů (např. Místní agenda 21, meziobecní, meziregionální a další spolupráce, různé formy partnerství).

Finanční zajištění Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020

K podpoře regionálního rozvoje ČR jsou aplikovány finanční nástroje poskytované ve formě:

- ▶ nenávratné účelové podpory – dotace,
- ▶ návratné úvěrové/finanční nástroje – úvěry, půjčky, fondy rizikového kapitálu, produkty finančního inženýrství, apod.

Zdroje financování lze rozlišovat podle územní úrovně:

- 1) **NADNÁRODNÍ/PŘESHraničNÍ** o finanční prostředky na úrovni Unie (spravované přímo nebo nepřímo Evropskou komisí), o specifické návratné finanční zdroje – např. JASPERS, JEREMIE, JESSICA a JASMINE, o švýcarské nebo norské fondy a další obdobné zdroje poskytované nečlenskými zeměmi EU,
- 2) **NÁRODNÍ – FINANČNÍ** prostředky zejména ze státního rozpočtu a mimorozpočtových fondů (např. národní programy a zdroje vyčleněné na úrovni jednotlivých ministerstev),
- 3) **REGIONÁLNÍ – FINANČNÍ** prostředky z této úrovně jsou nejčastěji vynakládány na rozvojové projekty vlastní nebo jiných regionálních aktérů (např. pomocí krajských grantových schémat či obecních dotačních programů),
- 4) **JINÉ** – soukromé prostředky (např. v rámci spolupráce s veřejným subjektem – tzv. PPP).

System monitoringu a řízení Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020

Monitoring zajišťuje sledování a pravidelné vyhodnocování vývoje klíčových ukazatelů regionálního rozvoje. Výstupy monitorování představují základní podklad pro řízení a rozhodování při řízení realizace Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020, slouží pro včasnou identifikaci problémů, vzniku nežádoucích trendů rozvoje území. Řízení plnění SRR v oblasti ESIF zajišťuje MMR. System monitorování bude zajištěn ve spolupráci s jednotlivými aktéry regionálního rozvoje (krajskými úřady, resorty, řídicími orgány, příjemci pomoci). Jednotliví aktéři zodpovídají za správnost informací a dat, vstupujících do systému monitoringu. Poskytovatelé programové podpory provádějí hodnocení průběhu operací ve vazbě na jim stanovené kompetence v rámci programové podpory.

Závěrečné poznámky:

Dosavadní výsledky regionální politiky v dlouhodobém horizontu lze považovat do značné míry za úspěšné. Z pohledu vývoje ekonomiky jednotlivých regionů lze konstatovat, že přes přetrvávající problémy a dlouho stále ještě nedořešené problémy hospodářského rozvoje v regionech byly i díky realizaci navazujících Strategií regionálního rozvoje ČR nastartovány pozitivní procesy, v jejichž důsledku došlo k částečné stabilizaci problémových regionů a celkovému snížení nezaměstnanosti, byť její výše je stále vyšší než v ostatních regionech ČR. Je velmi pravděpodobné, že bez této soustředěné pomoci by restrukturalizace měla daleko dramatičtější průběh.

Děkuji za pozornost

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

